

„A HÍR SZENT, A VÉLEMÉNY SZÉP”

Reformálhatatlan modell

1./ Gorbacsovot a túlcentralizált Szovjetuniónak véget vető új államszerződés aláírása előtt egy nappal buktatták meg. A puccsisták akciójának másik közvetlen oka, hogy Gorbacsov hosszú — túl hosszú — habozás után nem a konzervatív pártapparátus, hanem Jelcin felé indult meg. Diktatórikus struktúrában a centrista tragédiája, hogy az őt közrefogó két tábor közül, ha nem csatlakozik valamelyikhez kellő eltökéltséggel és idejekorán, az egyik feltétlenül elsöpri az útból. Ez esetben az új vezetés, noha a kül- és belföldi közvélemény felé egyaránt szirénhangokat bocsát ki magából, már pusztán azzal is elárulja valódi szándékait, hogy tagjai között található a honvédelmi és a belügyminiszter, továbbá a KGB elnöke.

2./ Ideológiai tanulság: a sztálini modell nem reformálható meg. A reformista eljut egy pontig, ahol döntenie kell: vagy felszámolja a régi rendszert, vagy az számolja fel őt. Az uralkodó osztályok, ha kellően erősek, nem mondanak le önként a hatalmukról. A mi szerencsénk az volt, hogy nálunk nem voltak kellően erősek, és a hatalmon maradáshoz szükséges segítséget — hála a gorbacsovi irányvonalnak — nem kapták meg a Szovjetuniótól.

3./ A katonai puccs győzelmét előreláthatólag Jelcin sztrájfelhívása sem tartóztathatja fel. Átéltük 1956 után, hogyan megy végbe az ilyesmi. Szükség esetén felfüggesztik majd a nemzeti parlamenteket és alkotmányokat, és ha ez sem elég, akkor az ellenállás

vezetőit is. De az új kormányzat csak akkor maradhat hatalmon, ha a Gorbacsov idején kiürült bolti polcokra újból áru kerül. A lakosság egy része, mely Gorbacsov nevével gazdasági helyzetének romlását kapcsolja össze, feltehetően lojális lesz az új kormányzathoz az első időben. Elképzelhető, hogy bizonyos termelési ágazatokat, például a bányászatot, megpróbálják militarizálni sztrájk esetén. Ha akadnak valahol tartalékok, azokat bizonyára az üzletekbe szállítják. Mindez azonban kevésnek bizonyul majd, és az életszínvonal további drámai romlását megakadályozandó a puccsisták nyugati támogatásra szorulnak. Ennek tudata csalja elő belőlük a szirénhangokat. Reális a remény, hogy gazdasági kiszolgáltatottságuk politikai mérésekletre inti őket, talán nem gyilkolásznak majd nyakra-főre, és megpróbálják továbbra is elhatárolni magukat attól a fenyegetéstől, amelyet Sztálin neve jelent. Hacsak...

4./ ... hacsak az ellenállás mértéke nem kényszeríti ki belőlük, hogy megmutassák valódi természetüket. Az utóbbi években a Szovjetunió területén olyannyira kifejlődtek, ideológiaiilag, sőt szervezeten is olyannyira artikulálódtak a különféle szociális, nemzeti és vallási különérdekek, hogy a szovjet hadseregnek esetleg minden eszközt be kell vetnie a rendcsináláshoz. Igaz: a tagállamoknak nincs hadseregük, másrészt viszont a szovjet hadsereg minden egyes tagja valamelyik tagállam polgára, és lassan már nincsenek szovjet szempontból meg-

bízható tagállamok. Elképzelhető tehát, hogy az általános engedetlenség rendcsináláshoz, ez pedig — mihielyt az engedetlenség katonai egységekre is átragad — polgárháborúhoz vezet.

5./ Mint szabadságszerető ember, óhajtánám, hogy a lakosság ne törődjön bele a puccsba, még akkor sem, ha reakciója polgárháborúhoz vezet. Csakhogy: beláthatatlan következményekkel jár a polgárháború egy olyan országban, melynek legkülönbözőbb területein atomfegyvereket halmoztak fel. Kellően fanatikus csoportok, ha szorul a hurok, minden megoldásra találnak maguknak morális igazolást. Ez a távolabbi, de nem irreális lehetőség befolyásolja majd felehetően a Nyugatot is, mely — némi várakozási idő után — valószínűleg megegyezésre fog törekedni a hatalom új uraival. Ennek eredményeképp még valamiféle gorbacsovizmus is kialakulhat. Gorbacsov nélkül. Ez esetben a legfőbb vesztesek a függetlenségre törő köztársaságok lesznek, melyeket a világ ismét a sorsukra hagy.

6./ Szerencsénkre a szovjet csapatok kivonulása: befejezett tény. Mivel a puccsisták elismerték a korábban megkötött külpolitikai szerződések érvényét és nem áll érdekükben megszegni a szavukat, külpolitikánk irányítóinak mozgósítaniuk kell minden — eddig is már bőven dokumentált — tehetségüket ahhoz, hogy Gorbacsov bukását a magyar—szovjet viszony veszélyes elmérgesedésére ne használhassák fel.